

Isten éltesse, Doktor Úr!

Gubás Jenő, az örökös ellenzéki, a cselekvő értelmiségi 75 éves

Harminchárom évvel ezelőtt középiskolásként a szabadkai kórház fül-orr-gégészeti osztályára kerültem. Dr. Gubás Jenő műtötte az orrsövény-ferdulésemet. A kellemetlen műtét mégis a jó emlékeim között maradt meg, Doktor Úrnak köszönhetően, akit akkor láttam életemben először. A kisebb műtéti beavatkozás közben arról faggatott, hogy mit szoktam olvasni, melyik a kedvenc versem, járok-e színházba, megemlítette, hogy felesége, Ágota, a Szabadkai Rádió újságírója épp X. Y. költővel készített nagyon érdekes interjút... Az elkövetkező tíz napban is, bármikor, amikor betért a kórterembe, mindig megnézte, épp mit olvasok, könyveket ajánlott. Nem volt mézes-mázos, nyájaskodó (hál' Istennek), de a betegek nagyon tisztelték, szerették, mert mindenkivel korrektül, emberségesen bánt, bármilyen kérdést is tettek fel neki, végtelen türelemmel magyarázott, nem gondolta úgy, mint sok más orvos, hogy a páciens előtt titkolódzni kell a betegségével kapcsolatban. Az talán nem is érdemel külön említést, hogy magas fokú szakmai hozzáértésének köszönhetően a műtét jól sikerült.

Ezt a személyes élményt azért tartom fontosnak, mert rávilágít dr. Gubás fő jellemvonásaira, ilyen maradt a későbbiekben is az Aracs Társadalmi Szervezet elnökeként, közíróként is. Mindenféle mellébeszélés, szentimentalizmus nélkül állapította/állapítja meg a diagnózist társadalmunk, közösségünk „betegségeiről”, azt tárgyilagosan közölte/közi, és természetesen sohasem mulasztotta/mulasztja el javasolni, ajánlani a gyógyuláshoz vezető utat, a terápiát, a gyógyszerert. Az már a páciensen múlik, hogy megfogadja-e tanácsait, vagy pedig megsértődik-e a kórisme meghatározása, a betegség gyökereire való tárgyilagos rámutatás miatt.

Orvosként elhivatott, az egyre fogyatkozó délvidéki magyarságunk sorsáért aggódó értel-

miségiként pedig kötelességének érzi, hogy ne maradjon közönyös, ne hallgasson fájó gondjainkról. Hangneme kritikus, ám kétség nem fér hozzá, hogy jó szándékkal van átítatva (*Érted haragszom, nem ellened* – József Attila).

Dr. Gubás Jenő az Aracs díjkiosztó rendezvényén a szabadkai Városháza dísztermében

Első könyve az Egészség(ügy)ünk nyelve – nyelvünk egészsége című, 1993-ban megjelent kötet volt, amelynek egyik recenzense, dr. Szeli István akadémikus – Gubás Jenő egykori, mélyen tisztelt gimnáziumi magyartanára – a következőképp méltatja a kiadványt:

– Dr. Gubás Jenő hézagpótló, kezdeményező, rendkívül hasznos és időszerű dolgozata talán az első komolyabb kísérlet hazai magyar nyelv-

művelő irodalmunkban, amely nem alkalmilag s érintőleg foglalkozik az egészségügyi szaknyelv kérdéseivel, hanem hangsúlyozottan nyelvapoló célt tűz ki maga elé. Szerzőnket a szóvá tett nyelvhelyességi problémák megoldása nem holmi kedvtelés vagy üres passzió szintjén foglalkoztatja. Sokkal inkább a felismerés, hogy a téves, hibás, fogyatékos nyelvismeret az egészségügy egész rendszerében funkcionális zavarok forrása lehet.

A hetvenedik születésnapja alkalmából készítettem Gubás Jenővel interjút a Magyar Szó napilapban, s ebben többek között így vall önmagáról, jellemének formálódásáról:

--Bár az ember saját magáról sohasem tud reális képet alkotni, mégis úgy vélem, hogy én állandó lázongó mentalitású, örökös ellenzéki vagyok. Édesapám nagyon jó, becsületes, másokon mindig segíteni kész ember volt, mégis 1945 után háromszor is börtönbe került. És én ezt az igazságtalanságot sohasem tudtam a múlt rendszernek megbocsátani. Számptalan példát tudnék felsorolni a titoizmus kétszínűségére, a hazug, erkölcs-telen magatartásra, és talán ez tett örökös ellenzékivé. A család összetartója pedig édesanyám volt, aki hihetetlen energiával tudott harcolni a talpon maradásunkért. És talán ez a neveltetés és példakép adott erőt és indítást a tágabb közösségemért való kiállásért. Természetesen a tanáraink is befolyásolták a jellememet e felé az irány felé. (...)Sohasem voltam a kommunista párt tagja. Így a »pártfegyelem« nem kötelezett az igazság elhallgatására. Igaz, nem is hozott előnyös helyzetbe. Sőt, a hatalmon lévőknek mindig csak a munkámra volt szükségük, mégpedig többszörösen túl kellett teljesítenem, hogy megmaradhassak, hogy cselekedhessek a délvidéki magyarságért.

A kérdésre, hogy mindabból, ami neki és Ágótának köszönhetően megvalósult, mire a legbüszkébb, dr. Gubás ezt válaszolta:

– A családomra, pontosabban, hogy a feleségemmel közösen három értékes embert tudtunk fölnevelni, és sikeresen újukra bocsátani. Arra, hogy közösen otthont tudtunk teremteni, ahova szívesen térnek vissza nemcsak szűkebb családom tagjai, hanem

a barátaink, az ismerőseink, de néha még ismeretlenek is. Számptalan közismert ember tisztelte meg az otthonunkat. Nem törekedve a teljességre, például Herceg János, Bori Imre, Keszég Károly, Csoóri Sándor, Szervátiusz Tibor, Becsey Zsolt, Patrubány Miklós, színészek, egyetemi tanárok. Számos találkozóznak adott helyet a lakásunk: itt alakult meg az Aracs folyóirat szerkesztősége, itt fogalmazódott meg a VMSZ megalakításának a gondolata, és a lakásunkban írta be a nevét a VMDK tizenkét tagú kezdeményező bizottságának az egyik tagja. Évente legalább egyszer vendégül látom belgrádi szerb barátaimat, akikkel még az egyetemista éveim alatt kötöttünk egy életre szóló kapcsolatot, valamint a felvidékieket, a kárpátaljaikat és magyarországiakat. Mindig fontosnak tartottam a baráti kapcsolattartást, amit csak aktivitással lehet fenntartani -- nyilatkozta doktor úr. A kilencvenes évek első felében az ő kezdeményezésére szabadkai otthonukban találkozott a bánági magyarság sorsa iránt elkötelezett néhány olyan értelmiségi, akik kezdeményezték, hogy Nagybecskereken jöjjön létre kollégium a magyar diákok részére, ahol a fiúk is elhelyezést kapnának, ugyanis a leánykollégium csendben, már korábban létezett. Gubás Jenő kezdeményezésére többek között Rehák Pósa Rózsa, Ribár Béla, Balla László vett részt ezeken a megbeszéléseken.

A Gubás-ház híres vendégkönyvéből idézek:

1994. április 20.: „Köszönettel vettem a meghívást a Bánáti Kollégium megalapítására. Közös ügyünk a megmaradásunk és a megmaradás magyarnak. Ennek érdekében minden tőlem telhetőt megteszek.” (Ribár Béla)

A kezdeményezést írásos formában Balla László adta át a belgrádi hatóságoknak, de ők elutasították, mondván, hogy csak állami kollégium lehetséges.

Ezután jegyezte be Balla László, 1995. január 31-én:

„Itt ebben a kellemes, annyi barátságot és szeretetet kisugárzó otthonban a drága házigazdánk kezdeményezésére hónapokig egy bátor, hasznos bánági magyar ügyet készítettünk és szolgáltunk. Az első nehézségek nem törtek le és ezért nyújtsanak bátorítást Babits szavai:

»Az el nem ért célok fájnak és erőt adnak. Erő és fájdalom egy és ugyanaz. Megállna a világ, ha minden jó volna, örök elégedetlenség a világ árama.«

Sok baráti szeretettel Balla László”

A kezdeményezés történetéhez hozzátartozik, hogy Nagybecskerekéről Tietze Jenő prelátus és Huzsvár László püspök egyházi vonalon folytatták a küzdelmet, de a hatóságok ellenállása miatt lassan alakultak a dolgok, és végül „párhuzamos szervezésben” Kalapis Sztoján atya erőteljesebben és eredményesen valósította meg a bánásági kollégiumot 2002-ben.

Dr. Gubás Jenő Veszendő végeken című könyve 1997-ben jelent meg, a bánásági Törökkanizsához tartozó Magyarmajdány és Rábé magyar falvak társadalomkörtanát kutatta és vetette papírra. A délvidéki magyarság társadalomkörtanával az utóbbi fél évszázadban keveset foglalkoztak, annak ellenére sem, hogy nap mint nap olyan megnyilvánulásokkal kényszerültünk szembesülni, amelyek egyértelmű és biztos tünetei voltak e nemzettörődék lelki rokkantságának. Ennek kapcsán szögezte le dr. Gubás:

– A bánásági magyar falvak, mint az ostromgyűrűbe zárt seregek, látszatra már megbékéltek a pusztulással, és ha nem jön idejében a városi értelmiség részéről egy hatásos felmentő sereg, akkor ezeket a falvakat, egyiket a másik után megsemmisíti a szerb túlerő. Bár számarányát tekintve még mindig jelentős a bánásági magyarság, de szellemiségét már megtámadta a súlyos betegség, a beletörődés a megváltoztathatatlanba. A falvak mindegyike egy-egy nagy aggok házára hasonlít, ahol többször jár a halál, mint az élet, és ahol a munkából kidőlt öregek reményvesztetten várják az elmúlást. A bánásági magyar kistelepülések körtanát szándékozik feltárni e kutatás, felfedni azokat az okokat, amelyek e falvakat sorvasztják (s ha nem lesz késő), elindítani egy revitalizációs folyamatot, amely lassítaná, de lehet, hogy meg is állítaná a bánásági magyarság megsemmisülését – állapította meg a szerző.

Nem véletlen, hogy dr. Gubás a kilencvenes évek második felétől nemcsak az önálló magyar iskolahálózatért (amely az óvodától az egyetemig minden korosztály számára biztosítaná a teljes

anyanyelvű és magyar szellemiségű oktatást), nemcsak a magyar kollégiumokért szállt síkra, hanem azért is, hogy az anyaország támogassa anyagilag a szórvány magyarságát abban, hogy a mezőgazdaság, az ipar terén kisvállalkozásba kezdjen. Nem a juttatott anyagi segítség mennyiségének növelésére gondolt, hanem arra, hogy egyes területek néhány évig lényegesen kevesebb pénzt kapnának, s az anyaország által folyósított összeg jelentős részét erre fordíthatnák. S ha ezek a szorgalmas emberek anyagilag talpra állnak, sőt kellő összefogással, egymást segítve éltetik, gyarapítják is vállalkozásukat, más magyar embereknek is munkahelyet teremtve, akkor sok-sok bánásági, bácskai magyar ember nem az anyaországban vagy távolabbi földrészen keresné a boldogulását, hanem itt maradna. Sajnos, ez is egyik olyan kezdeményezése volt dr. Gubásnak, amely nem talált meghallgatásra sem az itteni, sem az anyaországi politikum részéről.

Ezzel a magatartással kapcsolatban érdemes idézni a Veszendő végeken című kötet zárszavából, miszerint az itteni magyar értelmiségnek a nagy többsége nem hajlandó tudomásul venni a magyarság kétségbeejtő helyzetét. Vagy ha ismeretes is előtte, nem hajlandó tenni valamit ellene.

-- Sokan elbagatellizálják a problémát vagy gúnyt űznek az aggódókból, de az is megtörténik, hogy ellenpropagandát folytatnak. Ma még kisebbségben vannak azok, akik a veszélyre intenek, de még kevesebb azoknak a száma, akik tesznek is ebben az ügyben valamit. A mai magyar társadalmat egy deformált értékrendszer nyomorítja – vetette papírra dr. Gubás.

Az 1997-ben leírtak ma hatványozottan érvényesek, s egyetérthetünk azzal, hogy a felelős értelmiségi magatartás, a délvidéki magyar értelmiség összefogásának a hiánya mindmáig fennálló probléma.

A Veszendő végeken című kötetet mind a mai napig kötelező olvasmányként kellene forgatniuk a délvidéki magyarság politikusainak. Gubás Jenő és Ágota volt az, aki vette a fáradságot, hogy a szociográfia módszereivel feltérképezze a szórvány magyar falvak életét, legégetőbb problémáit, a sürgető tennivalókat. Valószínűleg ennek eredményeként szánta el magát a konk-

rét cselekvésre a Gubás házaspár. Más lelkes, elhivatott értelmiségiekkel egyetemben 1997-ben megalakították az Aracs Társadalmi Szervezetet. Könyvgyűjtéssel kezdték, mert feltételezték, hogy az eldugott kis magyar falvakban a könyvtár létrehozása elindít valamilyen kulturális pezsgést, kimozdítja a lakosságot abból a fájó tespedtségből, amit a szociográfiai adatgyűjtéskor alkalmuk volt megtapasztalni. A lakosság szegénységét sem nézték tétlenül, ha kellett ruhaadományokkal segítettek a rászorulókat, a szórványban élő gyerekek nyaralását is megszervezték. Az Aracs Társadalmi Szervezet révén 90 ezer magyar könyv jutott el a szórványban élőkhöz. A szervezet emlékjelhagyó tevékenységének köszönhetően 6 emléktábla jelzi a Délvidék jeles szülötteinek szülőházát, ezzel is némileg pótolva a magyar emlékművek hiányát. Kosztolányi Dezső egész alakos szobrának felállítását is kezdeményezte Szabadkán, Dudás Sándor szobrászművész már elkészítette ennek a makettjét. Egyelőre a bürokrácia útvesztőjében, a széthúzásnak, közönynek következményeként megrekedt ez a kezdeményezés. Eddig az Aracs kiadásában 8 könyv látott napvilágot. Ezek egyike, dr. Gubás Jenő Magyar-ságtudat-hasadás című kötete a budapesti Püski Kadó és az Aracs közös kiadásában jelent meg.

Az Értelmiségünk bölcsője című könyvében a belgrádi magyar egyetemista egyesületek történetét dolgozza fel dr. Gubás Jenő. Az 1933-ban alakult Bolyai Farkas Magyar Kultúrkör, a József Attila Magyar Művelődési Egyesület, a meg nem született Bartók Béla Kultúrkör, a „pénteki találkozók” mozgalma, mind-mind összetartásra, magyar öntudatra nevelte a későbbi délvidéki magyar értelmiségieket, hozzájárult, hogy a belgrádi egyetemista évek alatt is ápolják anyanyelvüket. Mint Szloboda János recenziójában megjegyzi, a könyv a belgrádi magyar egyetemisták egyesületének történetén kívül még sok minden másról is szól: *elsősorban a trianoni békediktátum után a Délvidéken (és a Szent István-i Magyarország többi elcsatolt részein) kialakult gazdasági, politikai és kultúrpolitikai helyzetéről, a kisebbségben maradt magyarság kulturális »lefejezéséről«.*

Azért csak ennyi könyv jelent meg, mert a pályázatokon gyakran elutasítják kiadói terveiket. A társadalmi szervezet Aracs-díjjal és -éremmel tüntette ki azokat, akik fáradhatatlanul munkál-

kodtak a délvidéki magyarságért, az Aracs–Főnix-díjjal pedig azokat, akik sokat tettek az egyetemes magyarságért. Ez volt az első olyan díj a Délvidéken, amelyet olyan magyar embereknek ítélnek oda, akik népünk felemelkedéséért munkálkodtak évtizedeken keresztül, ám ezért nem halmozták el őket kitüntetésekkel, sőt nem egy esetben bántásban, meghurcoltatásban volt részük. Támogatás hiányában már tavaly sem tudták kiosztani az elismeréseket. Idén nyáron pedig, megalakulásának 15. évfordulóján megszűnt az Aracs Társadalmi Szervezet. Nehéz napirendre térni e tény fölött. Az Aracs valóban sokrétű tevékenységéből mindössze a folyóiratot sikerült függetlenként megmenteni, amelyet az Aracs Alapítvány vett át, Bata János irányításával. Ha jönnek még szebb idők a délvidéki magyarságra, lehet, hogy lesz a Gubás házaspárhoz hasonló gondolkodású és tettekész ember, aki az Aracs-díj szellemiségében kész lesz folytatni e díj életetését is.

Az Aracs Társadalmi Szervezet 15 éves történetéhez hozzátartozik az is, hogy a kilencvenes években számos bánásági faluba e civil szervezet tagjai voltak az elsők, akik ajándékkönyveket, a Duna Televízió adásának vételére alkalmas parabolaantennát vittek. Számos iskolai tanterem falára a legnagyobb magyarok képmásai kerültek az Aracs megmozdulása révén, mert a gyermekeknek, fiataloknak szükségük van példaképekre. S épp a példaállítás érdekében adta ki néhány éve az Aracs Társadalmi Szervezet Kölcsey Parainesisét. A 70. születésnap kapcsán készült interjúban dr. Gubás ezzel kapcsolatban a következőt nyilatkozta: – **A majd kilencvenévnyi kisebbségi sors, az ötvenévnyi hazug kommunista ideológia és a most uralkodó vadkapitalizmus a feje tetejére állította az erkölcsi értékrendszert. Ma a tudás, a becsület, az erkölcsös magatartás, a hit, a nemzet és az anyanyelv szeretete, tehát mindaz, ami a Kölcsey-kötetben fontos, úgy is mondhatnám, ami egy fiatal neveltetésében elengedhetetlen dolog, ma már nem számít értéknek. Érvényesülni általában csak ezek mellőzésével lehetséges. A pénz és a hatalom az egyedüli dolog, amiért a most uralkodó életszemlélet szerint küzdeni érdemes** – nyilatkozta az ünnepelt, s az 5 éve papírra vetett sorok ma szinte hatványozottan érvényesek.

Az értelmiségiek feladatát dr. Gubás Magyarságtudat-hasadás című tanulmányában a következőképp fogalmazza meg:

Az a nép, amelynek nincs megfelelő értelmiségi rétege, vagy ha idegen érdekeket szolgál, irányt vesztve csak botorkál a korban, miközben elvész a történelmi és azonoságtudata, a jövőképe, valamint önbecsülése, míg végül hitevesztetten feladja anyanyelvét, nemzeti sajátosságait, és beleolvad az egészségesebb nemzettudattal rendelkező népek tengerébe. Ez nem pótolható szórványos egyéni értelmiségi megnyilatkozásokkal vagy tevékenységgel, hanem olyan értelmiségi közéletre van szükség, amely figyelemmel kíséri az adott nép sorsát, a jövőjét, a boldogulását befolyásoló tényezőket, nem közömbös a társadalmi kóros elhajlásokkal szemben, nem húzódik vissza szűk hivatásának elefántcsonttornyába, hanem érzékeny a környezete problémáira, amelyekre reagál és véleményét a jobbítás, a társadalmi haladás érdekében nyilvánosságra is hozza – írja a 2001-ben megjelent, nagy vihart kavart tanulmányában dr. Gubás. Sokszor bántották véleménye miatt, a Képes Ifjúság, Gerold László - Szerbhorváth György egy időben szinte minden megnyilvánulására gúnyos cikkben reagált, a magyar politikai élet vezetői pedig az Aracs anyagi ellehetetlenítésével igyekeztek el-

hallgattatni a folyóiratot, passzivitásra kényszeríteni a szervezetet. Holott a demokrácia – amely az elmúlt húsz évben minden bizonnyal a leggyakrabban használt kifejezés tájainkon – egyik ismerve, hogy mindenki szabadon, rá nézve káros következmények nélkül elmondhatja a véleményét. A vélemények ütköztetése, higgadtan, érvekkel alátámasztva csakis hasznos lehet. Dr. Gubást sem a támadások, sem az Aracs anyagi ellehetetlenítése nem törték meg. Móricz Zsigmond ezt a magatartást a következőképp írja le: *A legjellemzőbb magyar fa a diófa. Ezt sose metszik. Zúzzák és törik. Ha nem terem, meg kell verni hosszú rudakkal, s a fájó sebekből termő ágak hajtanak. (...) De a magyar fa egyre ősibb erővel sarjad.*

A politikai nyomásgyakorlás, kemény akadályok, elhallgatás, gúnyos megbélyegzés nem törték meg, s attól, hogy bő másfél éve lemondott az elnöki, Ágota az alelnöki tisztségről, továbbra is fáradhatatlanul munkálkodnak a folyóirat körül, erkölcsi elveikkel összhangban. Teendő bőven van, ezt még 2003-ban Intés az őrzőkhöz című írásában megfogalmazta dr. Gubás:

„Megosztva, az egykézés átkával megfertőzve, csak pislákoló magyarságtudattal, végtelenül elszegényedve, a szerb sovinizmus fertőjében, a betelepítettek szorításában, a beolvasztás terhe alatt sínylődik ez a nemzettöredék, és ha nem következik be egy

Dr. Gubás Jenő fül- orr- és gégeszakorvos Törökkanizsán született 1937. november 16-án. Szülei: Gubás Ferenc, Spang Borbála. Nős, Szakács Ágota. Gyermekei: Csilla, Tímea, Noémi. Tanulmányai: Általános iskola, Törökkanizsa (1943-1951), Zentai Gimnázium (1951-1955), Belgrádi Orvostudományi Egyetem (1955-1962), fül- orr- gégeszeti szakosítás, Belgrád (1968-1972). Életpályája: Törökkanizsán általános orvos, általános és üzemi orvos Szabadkán, fül- orr- gégegyógyász a szabadkai Városi Kórházban. A gyermek fül- orr- gégegyógyászat osztályvezetője, főorvos (primarius). 1996-tól rokkantnyugdíjas. Érdeklődési köre: Audiológia, publicisztika, irodalom, zene, sport, közélet, politika, kisebbségi kérdéskör. Társadalmi tevékenysége: A VMDK alapító tagja (1990-től felbomlásáig), a VMSZ alapító tagja (és máig tagja). A Vajdasági Nyelvművelő Egyesület szabadkai orvosi alosztályának vezetője (1969-1971), a szabadkai Spartacus Birkózóegység orvosa (1966-1991), az Aracs Társadalmi Szervezet alapító elnöke (1997-), az MVSZ JOT tagja (2000-). Díjak: Mocsáry Lajos díj (1998), Szabadka város díszpolgára (1999), a magyar kormány Kisebbségekért Díja (2000), a Magyar Műveltség Szolgálat emlékklevele (1999). Főbb művei: Nyelvművelő füzetek (társszerzőkkel, 1988), Egészség(ügy)ünk nyelve (1993), Értelmiségi vártán (1994), Veszendő végeken (1997), Magyarságtudat-hasadás (2006), Értelmiségünk bölcsője (2009).

(Forrás: Hódi Sándor – Hódi Éva Vajdasági magyar ki kicsoda 2010)

hathatós változás, amire egyelőre semmilyen kilátás sincs, a délvidéki magyarság e századnak a második feléig elsüllyed az egészségesebb nemzettudattal rendelkező népek tengerében. Ezért:

*„Őrzők, vigyázzatok a strázsán.
Az Élet él és élni akar,
Nem azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.”* (Ady Endre)

Hiszem azt, hogy mindaz, amit a dr. Gubás Jenő által vezetett Aracs Társadalmi Szervezet tett az itteni magyarságért, a fiatalokért, hasznos volt, mert ha *Valahol elindul egy gondolat, láthatatlanul és észrevétlenül, (...) egetverő eszmévé lelkesül: korlátokat zúz, gátakat ragad!*

Isten éltesse, Doktor Úr!

